

A család fogalma a világ magyar nyelvi képében^{*} **(egy kérdőíves anyag tükrében)**

A *család* szó annak a kognitív tartománynak a neve, hívószava, amelyben a belső taxonómia (elrendezés, struktúra) rekonstruálása lehetővé teszi, hogy megismerjük a család fogalmának a magyar nyelvben rögzült képét, conceptualizációjának a módjait, azaz a szemantikáját.

A nyelvi elemzés azt mutatja, hogy ez a szó a mai magyar szókincs alapvető rétegéhez tartozik. A szótári adatok szerint több olyan szókapcsolatban is szerepel, ahol az első, illetve a második elemként jelenik meg, például: *családfa*, *családalapítás*, *családfő*, *családanya*, *családapa*, *családfenntartó* stb., illetve *nyelvcsalád*, *parasztcsalád*, *szócsalád*, *nyelvcsalád* stb.

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára szerint a *család* szó az ósláv *čeladъ* átvétele, eredeti jelentése „háznép, cselédség”, legkorábbi írásos előfordulása a magyar nyelvben 1113-tól datálódik. A *család* a 16. század közepétől egyre ritkábbá vált, sőt teljesen elavult, s később Vö-

^{*} E tanulmány az ELTE, BTK, Nyelvészeti Doktori Iskola Szláv Nyelvészeti Programjának keretében 2005. évben tartott A világ nyelvi képének az elmélete című tantárgy foglalkozásain született. Társszerzők: Bańcerowski Janusz (kurzusvezető); Császári Éva, Czeglédi Ildikó, Denković Andrea, Farkas Melinda, Jakubowska Anna, Kanizsai Mária, Lehocki Anna, Szabó Orsolya.

A témáról előadás hangzott el 2005. június 23–24-én, a Modern Filológiai Társaság és a Lengyel Filológiai Tanszék által rendezett, az Interkulturális kommunikáció: nyelvi és kulturális sokszínűség Európában című nemzetközi konferencián, amelynek szövege megjelent a konferenciakötet anyagában. Jelen cikk szövege eltér a konferenciakiadványban közreadottól: több vonatkozásban módosult, bővült, és a grafikonok más jellegű formája ez alkalommal pontos és egyértelmű adatokat tükröz. Kiegészült a szakirodalom is.

rősmarty (1831) újította fel a ma köznyelvi jelentésben (TESz). A mai nyelvhasználatban a *család* mellett a majdnem azonos jelentésű, latin eredetű *familia* szó is szerepel. Ezen kívül bizonyos helyzetekben a *család* helyett a *ház* szót is használják (pl. *lakodalomba meghívták az egész házat, száz házat is meghívtak a lagziba* stb.). Ha a család nagy létszámú, *nagycsaládnak*, illetve *házcsaládnak* is mondják (MNéPL). „A család, família, házcsalád, ház fogalmába tágabb értelemben beleértik a háznál lakó távolabbi rokonokat, barátokat, szolgálkat, cselédekét is” (MNéPL). A *család* szónak, a *familia*, a *háznép* és a *ház* szavakon kívül, további rokon értelmű szavai: *dinasztia*, *rokonság*, *atyafiság*, *nemzetség*, *pereputty*. Szóképzési alakjai a mai magyar nyelvben a következők: *családi*, *családias*, *családiasság*, *családos*, *családtalan*, *családtalanság*.

Érdeemes megjegyezni, hogy a mai magyar nyelvben a családdal kapcsolatosan csak néhány szólás, illetve közmondás rögzült. Íme a példák: *Megesik (megtörténik vagy előfordul) a legjobb családban is; Ki milyen családhoz tartozik, olyanhoz igazodik; Családban marad!; Család ellen nincs orvosság*.

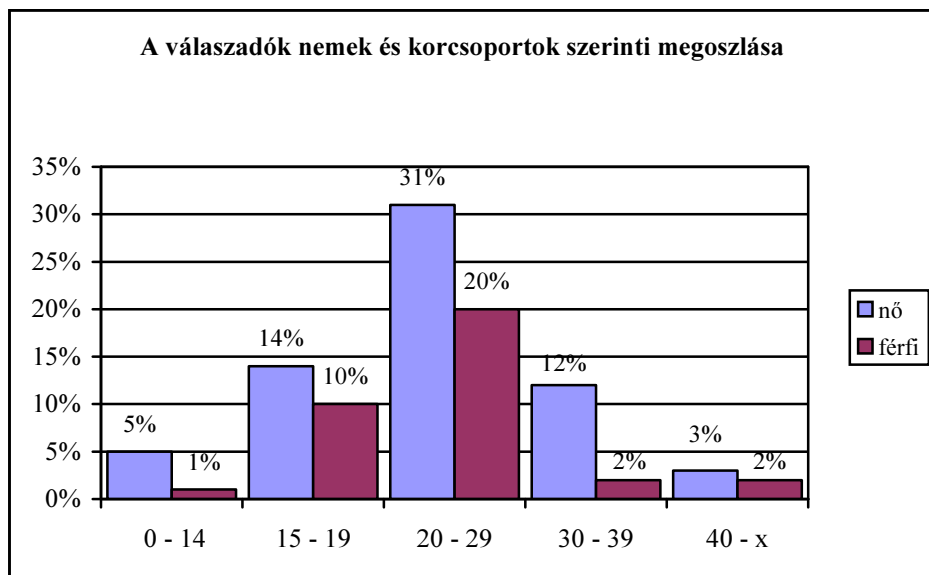
A *család* szó a magyar nyelvben egy összetett, többprofilú kognitív bázist hív elő. A normatív definíciók értelmében (ÉrtSz.; ÉrtKSz.) a *család*:

1. a szülő(k) esetleg nagyszülő(k) és gyermek(ek) rendszerint együtt élő vérségi közössége, tágabb értelemben közeli rokonok összességét is jelenti, például: *népes, kiterjedt család*;
2. valakinek a felesége és gyermekei együtt;
3. a társadalom sejtje, alapja;
4. a vérségi kapcsolat által összetartozó (egyeredetű) nemzedékek sora; nemzetség: *bárai, főúri, grófi, nemesi, fejedelmi, régi; a család alapítója, feje, ősapja, története; a Zrínyi család utolsó sarja; Rákóczi család* stb.;
5. (nép, rég) háznép, cselédség.
6. (nép) valakinek a gyermeke, például: *Hány családot van? Van két kis családom; Annak az embernek már felesége és kis családjai vannak*;
7. anyaatlat ivadékainak összessége, például: *méhcсалád; tíz méhcсалáddal méhéskedik*;
8. valamilyen uralkodóház, például: *Habsburg-ház*;
9. (átv, vál) (Nagy) *család*: (nagy) testvéri közösség, például: *a népek nagy családja*;
10. (áll, növ) a nemnél nagyobb és a rendnél kisebb rendszertani egység, például: *a pintyek családja; a pillangós virágúak családja*;
11. (nyelvt) valamely szó családja: *szócsалád*; például a béke szó családjához tartozik: *a békeharcos, békétábor, világbéke, a megbékél, a kibékül, a békés, békéltet, békesség*;
12. (alsós játékban) az adu színéből az ász, király és felső hazavitele, illetve ennek bemondása: *Család, összes adu!*

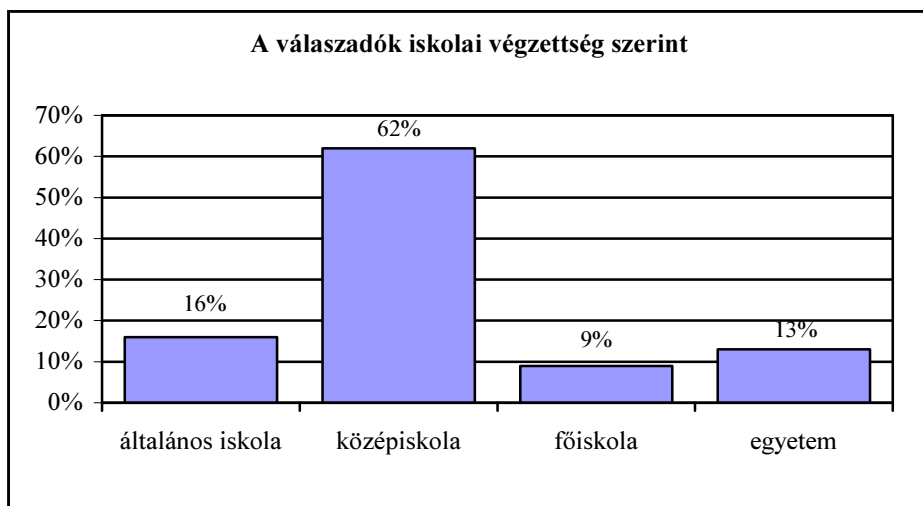
A valóság nyelvi kategorizációját és konceptualizációját tükröző szótári definíciók természetesen nem ölelhetik fel a szóban forgó fogalom teljes terjedelmét (extenzióját). Egyébként a szótárak soha sem tükrözik és nem is tükrözhetik a mai állapotot. Például nem tartalmazzák az ember által létrehozott termékek osztályozására vonatkozó kategóriát (**csoportkategória**), például: *termékcsалád; nyomdafestékcсалád* (MNSZ); *mosóporcsалád; festékcсалád; női ruhacsалád*; „A vizes *ACHILLES* *fapáncolatcsалád* tagjai egymással keverhetők” (felirat a termék dobozán); stb., nem is beszélve a nyelvhasználók által a **CSALÁD** fogalmáról megalkotott képről.

A mai nyelvhasználókban rögzült *csалád* nyelvi képének meghatározásához egy 12 kérdésből álló kérdőívet állítottunk össze, amelynek alapján a következő általános adatokat kaptuk: A kitöltött kérdőívek száma 193, a válaszadók nagyrészt vidéki városokban, illetve falvakban élnek, a budapestiek aránya 22 százalék körül van. Ami a nemek szerinti megoszlást illeti, a nők aránya jóval nagyobb, mint a férfiaké, 65%, ami 125 főt jelent. A nemek és korcsoportok szerinti megoszlást figyelve megállapítható, hogy a legtöbben, 31 százalék, a 20–29 év közötti nők közül kerültek ki,

őket a 20–29 év közötti férfiak követik, arányuk 20%, majd a 15–19 év közötti nők, akik a válaszadók 14 százalékát adták. A 30–40 év közötti nők aránya 12%, a 15–19 év közötti férfiaké pedig 10% volt.

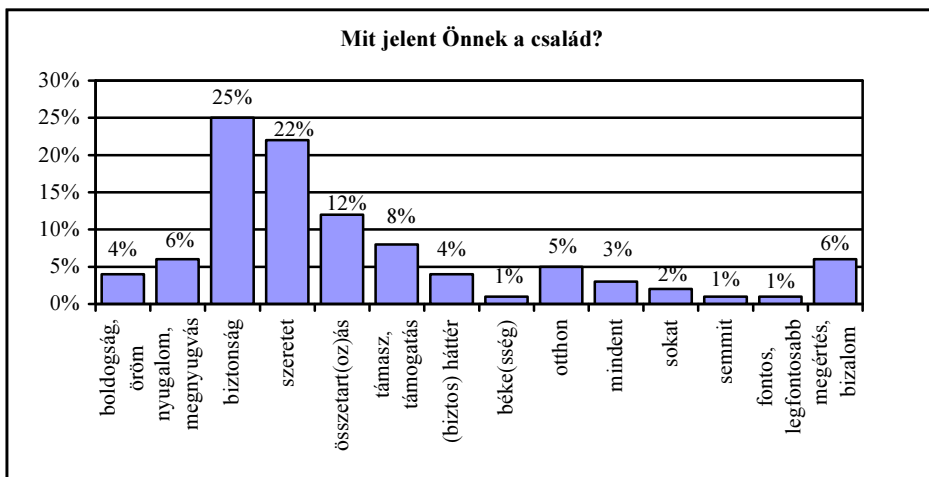

Iskolai végzettségüket tekintve legtöbben középiskolai végzettségűek, 62%, hiszen a válaszadók csaknem fele egy vidéki főiskola hallgatói közül került ki. Általános iskolai végzettsége 16%-nak van, főiskolát 9 százalékuk, egyetemet pedig 13 százalékuk végzett.

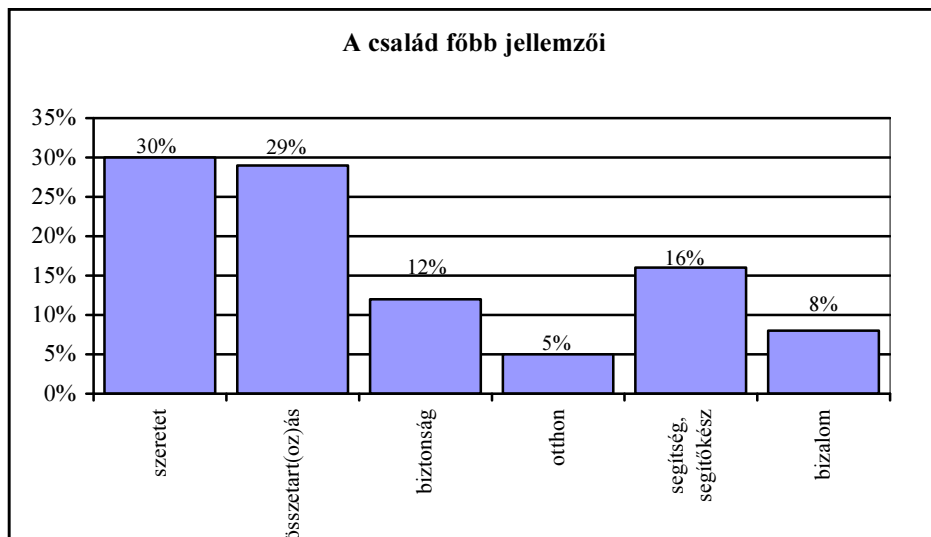

A kérdőíveket a válaszadók maguk töltötték ki, a kérdések nyitott kérdések voltak, szabad asszociáción alapultak. Ennek eredményeként legtöbb esetben egyszavas válaszokat kaptunk.

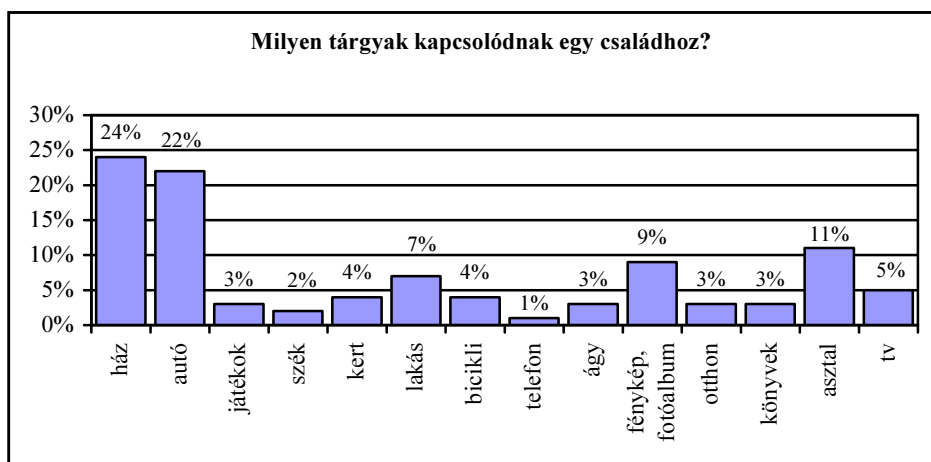
A kérdőív első kérdésére – **Mit jelent Önnek a család?** – 191 fő válaszolt, és nagy többségüknek a *biztonság* fogalma jutott róla eszébe először, ezt választotta 69 fő (25%). A válaszok között szerepelt az *anyagi biztonság*, a *biztos háttér*, *biztos alap*, *biztos pont az életben*, *akikre számíthatok*, *számíthatunk egymásra*, *érzelmi biztonság*, *biztonságos anyagi háttér*, *egy biztos helyet*, *ahová bármikor mehetek*, *ha baj van*. A *biztonság* mellett igen nagy százalékban szerepelt a *szeretet*, ezt 59 válaszadó (22%) jelölte meg, amely *feltétel nélküli*, *kölcsönös szeretetként* is megjelenik. A válaszadók 8 százaléka számára a család *támaszt*, *támogatást*, *segítséget*, *védelmet* jelent, mégpedig *kölcsönös segítséget*, *támaszt*, *van kire számítani*, *mindig számíthatok rá*, *van kihez fordulni*, *ahová bármikor mehetek*, *segítenek*, *illetve a család segítsége nélkül az életet nem tudnánk önállóan elkezdeni*. A család sokak számára (12%) az *összetartozást*, *összetartást* jelenti: *összetartozás*, *tartozni valahova*, *ragaszkodás*, *közös programok*, *közös nevetések*, *számíthatunk egymásra*, *ők ismernek engem a legjobban*, *összetartozás*, *nálam növénycsalád* – az ehhez kapcsolódó válaszok. Jellemző válaszok még a *boldogság*, *öröm* (4%), *nyugalom*, *megnyugvás* (6%), *megértés*, *bizalom* (6%), és vannak, akik az *otthonnal* kapcsolták össze (5%); *van hova hazamenni*. Sokan a családtagokkal azonosították: *apa*, *anya*, *gyerekek*, *nagyszülők*, *párom*, *gyerekeim*, *vérségi kapcsolatban lévő hozzátartozóim*, *édesanyám és bátyám*; illetve közösségként jellemezték: *a család egy közösség*, *amelyben nevelkedünk*, *tanulunk*; *életközösség*, *amelyben értékeket kaptam és kapok*, *közösség*, *ami támogatja*, *szereti az embert*, *meghitt környezet*. Van, akinek a család a *mindene* (3%), *sokat jelent* (2%), a *legfontosabb* (1%), *ezért érdemes élni*, *mentálisan mindent*, *ami kitölti/betölti az életemet*, *első az életben*. A pesszimista válasz 1%-ban jelent meg, a *semmit* válasz képében.

Arra a kérdésre, hogy **mik a család főbb jellemzői**, legtöbbször a *szeretetet* (30%), *összetartozást*, *összetartást* (29%), *segítséget* (16%) és *biztonságot* (12%) jelölték meg, de itt is megjelenik, mint az előző kérdésre adott válaszokban, a *bizalom* (8%), az *otthon* (5%) és a *vidámság*, *harmónia*, a *gazdasági társulás*, *kulturális közösség* válasz is. Illetve: *a tagok ismerik egymást*, *általában szeretik is egymást*, *egy lakásban lagnak*, *amíg a gyerekek ki nem költöznek*, *munkamegosztás*, *házimunka*, *pénzkeresés*, *kutyasétáltatás...*; vagy: *összetartás*, *egyformán szeretni minden családtagot*, *hagyni*, *hogy a gyerekeknek korán kifejlődjön az ítélőképessége*. És született ilyen válasz is: *Kis lakás. Rohanás a munkába, azután haza. Este zuhanás ágyba. Szombat vásárlás, takarítás, mosás, főzés, Hét közben elmaradt dolgok bepótlása*.

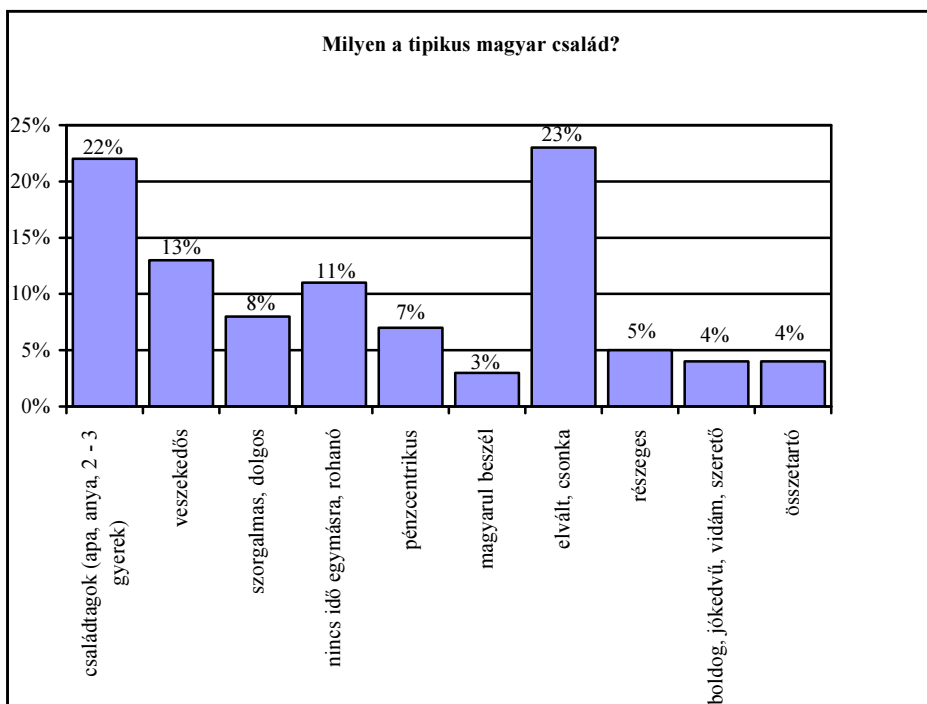

Milyen tárgyak kapcsolódnak a családhoz? Erre a kérdésre a legtöbben a *házat* (24%), *lakást* (7%) jelölték meg, ami úgy is megjelenik, mint *családi fészek*, *otthon* (3%), *kert* (4%). Sokaknak az *autó*, *kocsi* (22%) és a *bicikli* (3%) jutott eszébe, és nagyszámban jelent meg az *asztal* (11%), *szék* (2%), *ágy* (3%), *fotók*, *családi fényképalbum*, *családi fotók* (9%), *játékok* (3%), *könyvek* (3%), a *tv* (5%) és némelyeknél a *telefon* (1%) is. De a válaszok között szerepelt a *lakáskulcs*, a *konyha*, *ebédlő*, *pezsgőspohár*, *vasárnapi ebédek*, *fűnyíró* és a *számítógép*, sőt a *Biblia* és az *ásó*, *kapa* és *nagyharang* mindenképpen!

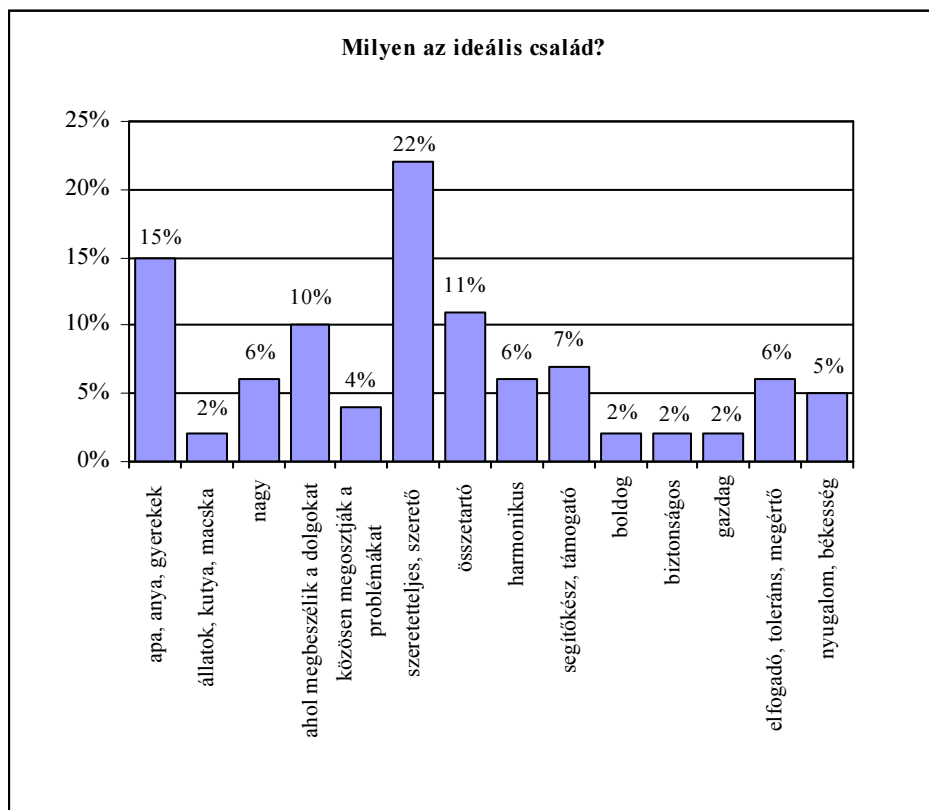

Hogy **milyen a tipikus magyar család**, arra a legtöbb válasz negatív volt: *elvált*, *csonka* (23%), *veszekedős* (13%), *pénzcentrikus* (7%), *nincs idő egymásra*, *rohanó* (11%), vagy *nem olyan, mint kellene*, *feszült*, *ideges*, *eladósodott*, *szegény*, *panellakó*, *részeges* (5%). A pozitív értékelés között szerepel a *boldog*, *jókedvű*, *vidám*, *szerető* (együtt 4%), *összetartó* (4%), *szorgalmas*, *dolgos*

(8%). Van, aki szerint attól tipikusan magyar, hogy *magyarul beszél* (3%), és *magyar ételeket fogyaszt, magyar tv-t néz*; illetve *szereti a csípős ételeket*, ami nyilvánvalóan a határon túli magyarok köréből származó válasz. Sokan a családtagokkal azonosították, *családtagok, apa, anya, 2–3 gyerek* (22%); *4–5 tag, együtt ebédelnek, szülők dolgoznak, szeretnek inni, falun élnek, nem szorgalmasak, vagy két szülő, 3 gyerek, közepes gazdagok, illetve csak egy családtagnak van rendes munkahelye, sok gyereke van együtt, mint a nyugodt országokban*.

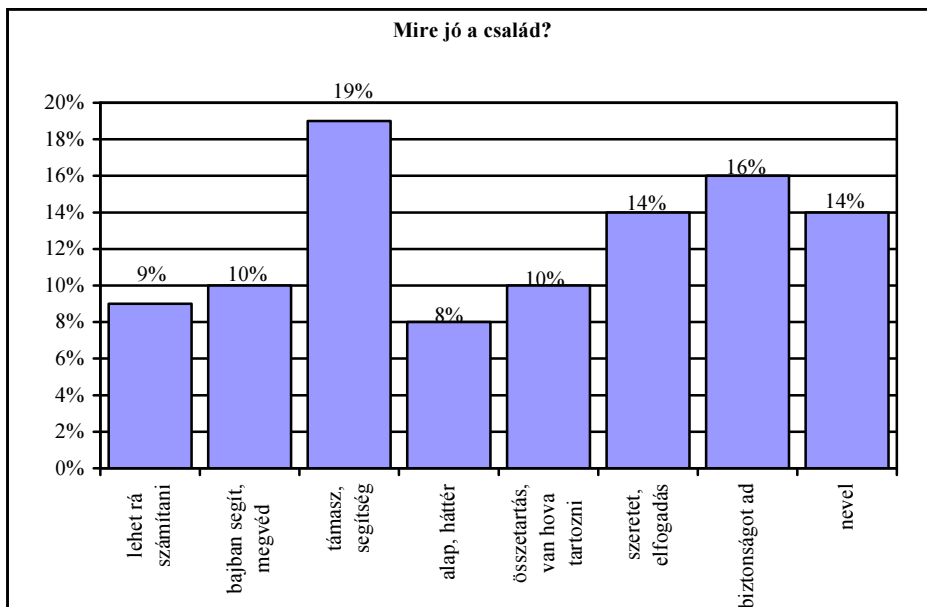

Arra a kérdésre, hogy **milyennek látják az ideális családot**, a legtöbb válaszban szerepelt a *szerető, szeretetteljes* (22%), *harmonikus* (6%), *boldog* (2%), *gazdag* (2%), *összetartó* (11%), *segítőképz, támogató* (7%), *elfogadó, toleráns, megértő* (6%), *biztonságos* (2%) jelző, illetve, *ahol közösen megbeszélik a dolgokat* (10%) és *megosztják a problémáikat* (4%). A válaszadók 15 százaléka szerint az ideális család: *anya, apa, gyerekek*, néhányuk szerint pedig ide tartozik a *kutya, macska* és egyéb *háziállat* is. A kérdésre a következő részletes válaszok születtek: *amiben az ember az idő nagy részében jól érzi magát, nagycsalád, sok gyerekkel, rokonokkal, kutyaival, macskáival, akik szeretetben élnek együtt, egymás mellett és segítik egymást, nincs, hacsak nem a szeretet jelenlétét folyamatosan produkálni tudó családot nem tekintjük annak, amiben nincs agresszivitás, hanem olyan, amelyben szeretet uralkodik, boldog, nem szegény, megelégszik azzal, amije van, minden tagja magabiztos és boldog, ebből jön a szeretet és minden más, jól érzik magukat együtt a tagjai*; és ilyen megmagyarázhatatlan válasz is, mint: *nagy kertés ház kapu nélkül, 4 fő*.

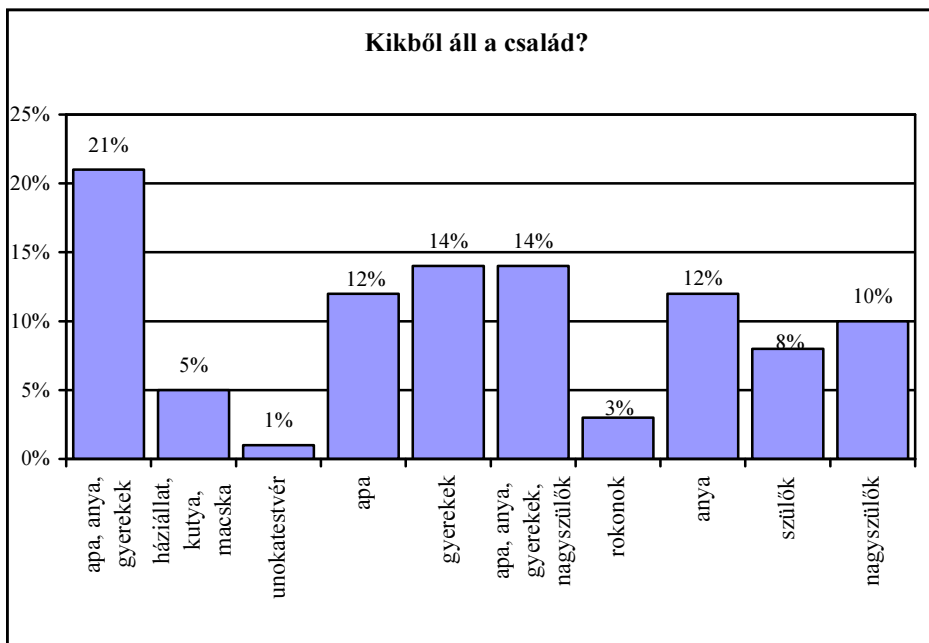

És **mire jó a család?** A legtöbben a *támasz, segítség* választ adták (19%), ezen kívül *biztonságot ad* (16%), *lehet rá számítani* (9%), *alap, háttér* (8%), *bajban megvéd, segít* (10%), *nevel* (14%), és *összetartás van, van hová tartozni* (10%), ahol *szeretnek és elfogadnak* (14%). Ezen kívül pedig *melegséget áraszt, feltölt egész napra*; gazdasági, biológiai, társadalmi-kulturális funkciója van; *gyerekek nevelésére/oktatására, szocializációjára, szeretet, biztonságérzet fenntartására alkalmas*; anyagi, pénzügyi támogatás, kölcsönös segítségnyújtás a mindennapokra, az ünnepekre; háttérként, szigetként szolgál; ritkán látják egymást, akkor nincs veszekedés; utódok nemzésére és felnevelésre jó, valamint arra, hogy az ember összekösse az életét egy olyan személyllyel, akit legalább annyira szeret és becsül mint saját magát; arra, hogy ne legyünk egyedül, fel tudjunk nevelkedni, és hogy utódaink legyenek; család nélkül nehezebb a gyerekeknek, nehéz pilanatokban segítenünk egymásnak.

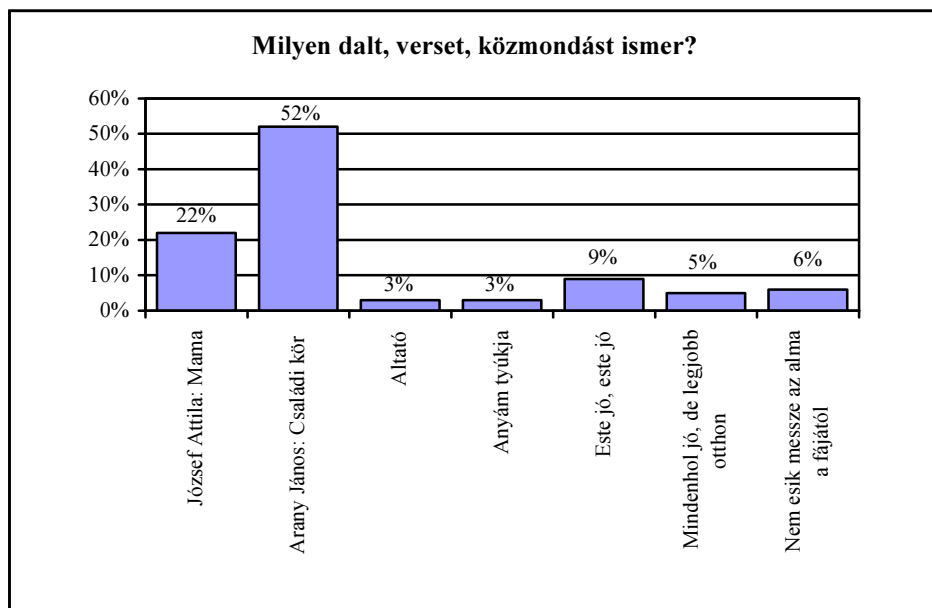
A **kikből áll a család** kérdésre adott válaszokban legtöbbször az *apa* (12%), az *anya* (12%) és a *gyerekek* (14%) szó szerepel, valamint ezek kombinációja, mint *apa, anya, gyerekek, papa, mama, tesók, szülők, gyerekek* (21%), majd következik az *apa, anya, gyerekek, nagyszülők* (14%) kategória, és van aki az egész rokonságot felsorolta: *a szűk családon felül nagyszülők, keresztszülők, nagynéni/nagybácsi + házastársa, gyermekei, unokatestvérek, apa, anya, gyerekek, nagyszülők, testvérek, nagynéni, unokatesók*.

Van, aki a *kutyát, macskát, háziállatokat* is családtagnak tekinti (5%). A kérdésre adott legfrappánsabb válasz: *családtagokból*. Ezen kívül pedig: *attól függ, minimum kétfagú, akiket rokonsági szál fűz össze (nem feltétlenül vérrokon), aki odatartozónak érzi magát, és akit odatartozónak éreznek, hovatartozás, azonos érdeklődés, ne húzzanak szét, akikkel együtt élsz.*

A kérdőív utolsó kérdéseként arra voltunk kíváncsiak, hogy *milyen dal, vers, közmondás, szólás* jut eszükbe a család szóról. Arany János *Családi kör* című versét választotta a megkérdezettek 52 százaléka, és többen választották József Attila *Mama* című versét (22%). A közmondások, szólások közül a *Nem esik messze az alma a fájától* variánsait a válaszadók 6 százaléka, a *Mindenhol jó, de legjobb otthon* szólást pedig 5 százalékuuk választotta. Zelk Zoltán *Este jó, este jó* című versét a megkérdezettek 9 százaléka, József Attila *Altató* című versét pedig 3 százalék érezte ideilőnek. A válaszok között szerepelt még: Toldi; Kovács Kati: *Úgy szeretném meghálálni*; Jane Austen: *Büszkeség és balítélet*; Gerald Durrell: *Rokonom, Rosy*; Petőfi Sándor: *Családi kör*; *Nézd meg az anyját, vedd el a lányát!*, *A család (vers)*; *Godfather (film)*; illetve *Mert kellene? Csak középiskolai végzettségem van*; Komolyan elsőre ez ugrott be: Arany: *Családi kör*; *Ahol a család, ott a szeretet*.

A kérdőíves anyag azt mutatja, hogy a **CSALÁD**, mint *társadalmi*, illetve *társadalmi-fizikai kategória* **VÉRSÉGI KAPCSOLATOT, ROKONSÁGI** (nem okvetlenül **VÉRROKONI**) **KAPCSOLATOT, (KULTURÁLIS) KÖZÖSSÉGET, GAZDASÁGI TÁRSULÁST, ÖSSZETARTOZÁST, ÖSSZETARTÁST, ALAPVETŐ TÁRSADALMI SEJTET**, valamint **OTTHON** jelent. Az **OTTHON** a család szimbóluma, amely kis, meleg, biztonságos térben lokalizálódik. *Az otthon az a hely, ahol...* kifejezés az ember számára barátságos, biztonságos, biztos teret konnotál. Az **OTTHON** olyan **TARTÁLYKÉNT** konceptualizálódik, amelynek belső terét a legközelebbi személyek foglalják el. Ez olyan tér, ahova az ember szívesen visszamegy, ahol jól érzi magát, mert benne találja a szeretetet, az örömet, a harmóniát, a vidámságot, a boldogságot, a meleget, a nyugalmat, anyagi biztonságot, támogatást, segítséget stb. Ebben a konceptualizációban a **CSALÁD** úgy értelmeződik mint **OTTHON (HÁZ)**, amelyet a nyelvhasználók a **CSALÁD**hoz hasonlóan antropocentrikus szemszögből látnak. A **CSALÁD – OTTHON (HÁZ)** relációja nem más, mint két ekvivalens létnek a relációja. Az **OTTHON (HÁZ)** fogalom, mint ismeretes, közvetlen kapcsolatban áll a **HAZA** fogalmával, illetve ebből vezethető le. A *ház* lexémát pedig megtaláljuk az olyan szavakban is, mint például a *házasság*, amely tudvalevőleg a családalapításra, a legszoro-

sabb emberi kötelékre vonatkozik (vö. pl. *házasságot köt, házasodik* stb.) (Bańcerowski–Bárdosi 2004: 1–10).

Érdemes megfigyelni, hogy amikor a konkrét válaszadók konceptualizálják a **CSALÁD**ot, gyakran egyszerre több szemantikai kategóriát is igénybe vesznek, tehát ebben az esetben **polikategoriális konceptualizációról** beszélhetünk (pl.: *A család az összetartozás; tartozni valahova; ragaszkodás; közös programok; közös nevetések; számíthatunk egymásra... ; a család a vidámság, harmónia, a gazdasági társulás, kulturális közösség; stb.*)

A **CSALÁD** mint **axiológiai kategória** elsősorban a **LEGFONTOSABB ÉRTÉKKÉNT** (pl.: a család a legfontosabb, ezért érdemes élni, mentálisan mindent jelent, ami kitölti/betölti az életemet, az első az életemben; stb.), a **KÜLÖNBÖZŐ ÉRTÉKEK FORRÁSAKÉNT ÉS HORDOZÓJAKÉNT** (pl.: szeretet, gondoskodás, biztonságérzés, barátság, bizalom, boldogság, védelem, öröm, támogatás stb.), de **NEGATÍV ÉRTÉKKÉNT** is konceptualizálódik (pl.: elvált, csonka, veszedős, nincs idő egymásra, részeges, feszült, ideges, nem olyan, mint kellene stb.). A szóban forgó axiológizáció feltehetően a válaszadók ilyen jellegű társadalmi és kulturális tapasztalataiból ered.

Érdemes megjegyezni, hogy a válaszadók családtagnak elsősorban az *apát*, az *anyát* és a *gyerek(ek)et* tekintik, de ideértik a *nagyszülőket*, illetve az egész *rokonságot* is, beleértve a *keresztzsülőket* is. Egy részük viszont idesorolja a *kutyát*, a *macskát* és más *háziállatokat* is.

A család funkciói közül a következőkről esik szó:

1. **nevelő-oktató funkció** (pl.: a család olyan közösség, amelyben nevelkedtünk, tanulunk, olyan életközösség, amelyben értékeket kaptam és kapok; stb.);

2. **gondozó funkció** (pl.: a család bajban megvéd, segít; család nélkül nehezebb a gyerekeknek; stb.);

3. **társadalmi-kulturális funkció** (pl.: *közös programok* stb.);

4. **gazdasági funkció** (pl.: a család gazdasági társulás, munkamegosztás [házi munka, pénzkeresés...], a szülők dolgoznak; stb.);

5. **biológiai funkció** (pl.: a család arra jó, hogy fel tudjunk nevelkedni és hogy utódaink legyenek; az utódok nemzésére és nevelésére való; stb.).

A tipikus magyar családról a válaszadók túlnyomó többsége negatív képet festett. Akadtak viszont, talán nem véletlenül, olyan válaszok is, amelyek a magyar identitást hangsúlyozták (pl.: *magyarul beszél, magyar ételeket fogyaszt, magyar tv-t néz, szereti a csipős ételeket*). Az ideális család képe csupán pozitív tulajdonságokat, állapotokat, értékeket és elvárásokat tükröz, amely eléggé messze áll a jelenlegi magyar tipikus családtól.

Érdemes észrevenni, hogy amikor a válaszadók meg akarják adni a **CSALÁD** fogalmának a definícióját, eljutnak a szótári, illetve az enciklopédikus jegyekhez, de egyidejűleg felfedeznek több új kiegészítő jegyet is, amelyeket „szükségesnek” kell tekintenünk (pl. a **CSALÁD – OTTHON [HÁZ]**), mivel a többiekkel együtt egy egységes kognitív bázist alkotnak. A szóban forgó fogalom ilyen jellegű értelmezése eltér a szótári értelmezéstől, amely általában a „szükséges és elégséges” jegyek megadására korlátozódik.

SZAKIRODALOM

A magyar nyelv értelmező szótára (= ÉrtSz). 1984. Akadémiai Kiadó, Budapest.

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára (= TESz). 1982. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Bańcerowski Janusz 1996. A valóság nyelvi kategorizálásáról (Adalék a nyelvi szemantika elemzéséhez). *Ny. 120*: 64–70.

Bańcerowski Janusz 2000. A kategorizáció és a jelentés a kognitív nyelvelméletben. *MNy. 96*: 35–47.

Bańcerowski Janusz 2000. *A nyelv és a nyelvi kommunikáció alapkérdései*. Szerk. Nyomárkay István. ELTE. Szláv és Balti Filológiai Intézet. Lengyel Filológiai Tanszék. Budapest.

Bańcerowski Janusz 2002. Kategóriák, kategorizáció és a szavak mögött rejlő világ (világok). *MNy. 98*: 165–73.

- Bañcerowski Janusz–Bárdosi Vilmos 2004. A „haza” fogalma a világ magyar nyelvi képében. *Nyr.* 128.: 1–10.
- Bañcerowski Janusz 2004. A szemantikai kutatások a világ nyelvi képének tükrében. In: *VII. Nemzetközi Magyar Nyelvtudományi Kongresszus*. Budapest. Előadások:
<http://www.nytud.hu/NMNYK/eloadas/index.html>
- Bárcei Géza 1994. *Magyar szövejtő szótár*. Második kiadás. Trezor Kiadó, Budapest.
- Bartmiński Jerzy (szerk.) 2004. *Językowy obraz świata*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Etimologisches Wörterbuch des Ungarischen. 1999. Lieferung 1. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Hernádi Miklós 1985. *Közhelyszótár*. Második, kibővített kiadás. Gondolat, Budapest.
- Kiss Gábor (főszerk.) 1999. *Magyar szókincstár. Rokon értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Lakoff, G 1987. *Women, Fire and Dangerous Things*. Chicago.
- Magyar Értelmező Kézi Szótár (= ÉrtKSz.). 2003. Második átdolgozott kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Magyar Nemzeti Szövegtár (= MNSZ). Magyar Tudományos Akadémia. Nyelvtudományi Intézet. 1998–2003.
- Magyar Néprajzi Lexikon (= MNéPL.). 1977. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Nyomárkay István 2000. A világ nyelvi képe az idegen szavak tükrében egy horvát drámában és magyar fordításában. *Nyr.* 124: 487–94.
- Nyomárkay István 2000. Kultúra és identitás. In: *Nyelv, stílus, irodalom*. Szeged, 257–63.
- O. Nagy Gábor 1976. *Magyar szólások és közmondások*. 2. kiadás. Gondolat, Budapest.
- Taylor, R. John 1995. *Linguistic Categorization*. Oxford University Press.

Bañcerowski Janusz

SUMMARY

Bañcerowski, Janusz

The notion of ‘family’ in the linguistic image of the world (as reflected in a questionnaire study on Hungarian)

In this paper, the authors present dictionary definitions of the notion ‘family’ and then they analyse the results of a questionnaire survey consisting of 193 positions. The questionnaire contained twelve questions, four of which concerned the age, gender, educational level, and type of domicile of the subjects. The rest of the questions were as follows: 1. *What does the word ‘family’ mean to you?* 2. *The major characteristics of a family (list as many as you can).* 3. *What objects do you associate with the family?* 4. *What is a typical Hungarian family like?* 5. *What is the ideal family like?* 6. *What is the family good for?* 7. *What persons does a family consist of?* 8. *What songs, proverbs, etc. do you know that refer to the family?* It is worth pointing out that the subjects primarily took family members to include father, mother, and child(ren), but they often also mentioned grandparents or all one’s relatives, including godparents. Some subjects even listed dogs, cats, and other pets, too. Of the functions of the family, the following were mentioned: 1. nurturing function, 2. nursing function, 3. socio-cultural function, 4. economic function, 5. biological function. The typical Hungarian family was given an unfavourable description by most subjects.

It is worth noting furthermore that when subjects intended to give a definition of ‘family’, they covered the usual lexicographic or encyclopaedic features but they additionally pointed out several novel features that are to be taken as ‘necessary’ (e.g., ‘family’ – ‘home’ (‘house’)) as they constitute a unified cognitive domain with the other conventional features. Such interpretation of the concept at hand differs from its dictionary definitions that are normally restricted to ‘necessary and sufficient’ features.